

та. Иако је овај закључак, као што рекосмо, изнет из хрватске перспективе, свакако је то био утисак који су овако дизајниране новчанице остављале у другим несрпским крајевима. Заиста, гледано са ове историјске дистанце, запањујуће је колико су људи који су одлучивали о изгледу новца били аутистични. Чак и ако су неки од њих Југославију видели само као проширену Србију, зачуђује толики степен игнорисања шароликости које је нова држава садржала и несвест о штетности занемаривања те шароликости. Иако поједини симболи друга два призната „племена“ до 1929. године нису потпуно одсутни, били су неупоредиво мање присутни од српских, а касније скоро потпуно нестају. Несхватљиво је како људима који се баве маркетингом (економским и политичким) није била очигледна штетност оваквог приступа.

Књига се завршава Закључном речи која сумира резултате истраживања (203–207), а следе резиме на енглеском (209–213), обимна библиографија (215–236) и регистри (237–240). Дело Владимира Гајгера и Сузане Лечек о новчаницама Краљевине Југославије представља у сваком погледу вредну монографију која неће бити само поуздан водич нумизматичарима већ и књига у којој ће много тога за себе наћи и историчари, историчари уметности, комуниколози, социолози и посленици других дисциплина. Треба се надати да ће аутори у догледној будућности на сличан начин обрадити и новчанице социјалистичке Југославије.

Зоран ЈАЊЕТОВИЋ

Vesna S. Aleksić. *From Affiliation to Nazification: The Political Destiny Of "Grossbank" in Yugoslavia 1918–1945.* Belgrade: The Institute of Economic Sciences, 2021, 463.

Монографију под називом *From Affiliation to Nazification: The Political Destiny Of "Grossbank" in Yugoslavia 1918–1945*, историчарке др Весне Алексић (Београд, 1970), објавио је почетком 2021. године Институт економских наука из Београда.

Научна саветница др Весна Алексић већ низ година је препознатљива као студиозни истраживач националне и шире економске прошлости и као активни делатник на ширењу интересовања научне јавности на поље економске историје. У том смислу она свој ангажман не ограничава само на научноистраживачки рад и његове непосредне резултате, мада је и на том пољу оставила до сада значајан траг као ауторка монографија о социјално-финансијској историји једне од највећих банака са страним капиталом у Краљевини Југославији и о кризи економије и друштва САД-а

током Велике депресије (*Banka i moć: Socijalno-finansijska istorija Opšteg jugoslovenskog društva A.D. 1928–1945*, Београд, 2002; *Velika svetska ekonomska kriza i Sjedinjene Američke Države 1929–1939: Model društva u krizi*, Београд, 2010). Она је такође ауторка великог броја чланака и других научних прилога објављених у бројним домаћим и страним часописима, монографским студијама и зборницима радова и коуредница два зборника радова. Сарадница је на више пројеката, учесница великог броја научних конференција и конгреса и активна чланица научноистраживачких асоцијација, као што су Центар за економску историју (чији је оснивач и руководилац) при Институту економских наука, Научно друштво економиста Србије, Мрежа за монетарну историју Југоисточне Европе и Удружење за друштвену историју.

Весна Алексић је на Катедри за општу савремену историју Филозофског факултета у Београду дипломирала (1995) и магистрала (2000), а потом докторирала на Геоекономском факултету (2006). Током постдипломских студија била је полазник чувеног неформалног, али садржајног и по развој младих научника изузетно подстицајног округлог стола Катедре за општу савремену историју на Филозофском факултету, под руководством њеног ментора, академика проф. др Андреја Митровића. Методолошка мултидисциплинарност и ширина, истраживачка (само)критичност, усмереност ка историји у тоталном облику и способност да се кроз истраживање извора „ослушкују“ титраји друштва које се анализира, који су у радовима др Алексић евидентни, без сумње макар делом спадају у „кривицу“ професора Митровића и његовог округлог стола.

Пре научне и научно-педагошке каријере Весна Алексић је радила у Архиву Југославије (1996–2001), што је одиграло значајну улогу у оспособљавању за критички приступ, пуно разумевање и анализу извора. Потом је радила у Институту за савремену историју (2001–2004), била је предавач на Геоекономском факултету у Београду (2006–2012), а од 2012. године ради у Институту економских наука.

Као стипендиста владе САД-а усавршавала се у области економске историје на Универзитету Калифорније Беркли и обавила је обимна истраживања у Хуверовом архиву на Универзитету Стенфорд. Била је гостујући предавач на мастер програму америчких студија Факултета политичких наука у Београду и на основним студијама историје на Катедри за савремену историју Филозофског факултета у Београду, као и предавач на међународном мастер програму који су организовали Филозофски факултет у Београду и University College из Лондона.

Поље научног интересовања др Весне Алексић широко је и обухвата економску и друштвену историју Србије, Југославије и југоисточне Европе у 20. веку, економску историју САД-а у 19. и 20. веку, историју националног банкарства и предузетништва, с акцентом на стварање, развој и значај српских финансијских и политичких елита, као и на економску и друштвену историју јеврејске заједнице у Србији и на Балкану.

Књига „Од афилијације до нацификације“ представља обимну студију за чији је беспрекоран превод заслужна проф. др Драгана Ђатовић, а за одличан дизајн архивски саветник Зорица Смиловић. Уз предговор (Foreword, 11–18) и увод (Introduction, 23–38) књига садржи пет централних поглавља, епилог и закључак (Conclusion, 403–409), а опремљена је и регистром који у себи обједињује именске, институционалне и одабране тематске одреднице.

Методолошком мултидисциплинарношћу, која садржи технике стандардног историографског истраживања, методе економске науке, укључујући и статистичке представе и квантификације, али и елементе социјалне историје и студије случаја, као и структуром књиге ауторка осликава широк и темељан истраживачки поступак. Након уводног излагања, она најпре представља повратак на сцену једне моћне банкарске институције у социјално-политичким околностима које је Први светски рат знатно изменио, тј. приказује транзицију аустријског банкарства након пропасти Монархије, функционисање Банкферајна (Wiener Bankverein) под патронатом белгијског капитала и отварање филијале те банке у Београду (The Battle of Wiener Bankverein for Preserving Old Positions on Balkans, 41–81). Даље, ауторка приказује положај те банкарске организације у привредној стварности међуратне Југославије, односно покушаје да се синхронизују привредни и кредитни прописи на територији новоформиране државе, функционисање афилијације на економској сцени, утицаје политичких и економских преокрета на операције банке, укључујући реструктурирање и финансијску стагнацију изазване Великом депресијом (The Place of International Banking Consortium in the Economic System of the Kingdom of Yugoslavia, 85–191). Колегиница Алексић посебну пажњу посвећује „јеврејском питању“ и односу Банкферајна према њему, односно транзицију тог односа током времена, полазећи најпре од представљања опште слике о положају Јевреја у Краљевини Југославији, преко учешћа Јевреја у капиталу и раду банке и потоњег продора немачког капитала, укључујући и нацификацију те финансијске организације, што ће довести до „рационализације“ јеврејског особља, односно њиховог одстрањивања из послова банке (Allgemeiner Jugoslawischer Bankverein and the “Jewish Problem”, 195–257). У четвртном поглављу (Bank and Society, 261–316) ауторка велику пажњу посвећује финансијско-политичкој, и у оквиру ње банкарској елити, упознаје читаоце с појмом банкократије, приказује социјалну структуру Банкферајна и разматра банкарске као носиоце друштвеног развоја, а у петом поглављу (Economic Policy of the Third Reich in Yugoslavia, 319–390) широко образлаже економску политику Трећег рајха према Југославији, с посебним освртом на претварање Банкферајна у нацистичку банку, као и на улогу коју је та банка добила у немачком војном и економском систему. У истом поглављу, у делу који се односи на збивања током Другог светског рата, приказана је улога те финансијске институције у отимању јеврејске имовине, али и представљен живот банчаних званичника у окупираном Београду. Централни део књи-

ге ауторка засвођује епилогом (Epilogue, 393–400) у којем се укратко приказују околности на самом крају рата и непосредно након ослобођења, до конфискације банке и њеног претварања у социјалистичку Државну индустријску банку.

Монографија др Весне Алексић анализира сложену економску стварност Југославије и средње Европе у међуратном периоду и током ратних година, пратећи токове новца и финансијске и с њима блиско повезане политичке мреже које су се стварале широм Европе. Она покреће широку тему југословенске економске политике, питање интеграција и улоге банака у Југославији, земљи која је била тешко оптерећена регионалним економским и правним неуједначеностима. Студија тематизује историју Општег југословенског банкарског друштва а.д. (Allgemeine Jugoschlawische Bankverein), изузетно значајне стране финансијске организације на слабашном финансијском тржишту Југославије, анализира њену делатност на сложеној међународној макроекономској и политичкој позадини и показује њену улогу као својеврсног рационалног острва у југословенској стварности оптерећеној традиционализмом, непотизмом и корупцијом. Истовремено, у књизи се обрађује улога јеврејског капитала, због кога је Банкферајн најпре постао мета, а потом и плен нацистичких банака. У том процесу уочавају се две подједнако битне равни, односно последице – економска, услед преласка једне од највећих банака у Југославији у руке нациста, и друштвена, која сведочи о ширењу расистичке и антисемитске политике нацистичког режима ван граница Трећег рајха.

Књигу Весне Алексић подупире богата подлога у изворима и литератури. Ауторка је користила примарне изворе девет фондова који се чувају у Архиву Југославије, Државном архиву Србије, Архиву Народне банке и Историјском архиву Београда. Тако постављена истраживачка основа несумњиво представља максимум који се могао постићи када је архивска грађа домаће провенијенције у питању. О широко постављеном научноистраживачком захвату сведочи и богата литература, па је за израду студије било потребно прикупити, анализирати и систематизовати информације и закључке из 157 књига – монографија, зборника, студија, 105 чланака или поглавља из периодике и зборника радова, 20 издања новина или периодике, 14 закона, уредаба или зборника прописа, те 30 извора са интернета.

У домаћој историографији (али и шире) ретке су књиге о историји банака, а до ове монографије код нас није објављена ниједна која контекстуализује историју једне институције са широм економском, политичком и друштвеном сликом. Стога књига Весне Алексић није обична историја једне финансијске организације, већ она својим комплексним вишедисциплинарним методолошким приступом, структуром и садржајем превазилази типичну историју банкарства и слика знатно шири контекст друштвене историје међуратне Југославије и њеног естаблишмента.